

Ірина Сидор
ТНЕУ, м. Тернопіль,
к.е.н., доцент кафедри фінансів

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Запорукою успішного розвитку економіки будь-якої країни є зростання її промислового потенціалу, який дозволяє забезпечити необхідні умови життя та розвитку людства. Промисловість є однією з провідних галузей економіки, яка створює фундамент науково-технічної трансформації, економічного зростання і соціального прогресу суспільства.

Досвід розвинутих країн світу вказує на ефективність розвитку промислового виробництва за умов державного регулювання виробничих відносин, які з плином часу удосконалюються змінюючи межі, цілі, форми та засоби державного втручання. В умовах становлення ринкових відносин державна підтримка пріоритетних галузей економіки є цілком виправданою.

При забезпеченні фінансування промисловості в Україні враховуються наступні чинники:

- у промисловості домінують металургійна, хімічна, легка промисловість, паливно-енергетичний комплекс, більшість галузей машинобудування, а частка високотехнологічних і наукоємких галузей не перевищує 5 % (електронна промисловість, обчислювальна, волоконно-оптична техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, роботобудування, інформаційні послуги, біотехнології);
- недосконалість складу промисловості (частка експорту промислової продукції у ВВП становить близько 40 %, проте його структура незадовільна через переважання сировинної складової, яка перевищує 60 %, а продукція високотехнологічних та наукоємних галузей в загальному обсязі експорту становить лише 15 %;
- низький рівень переробки та висока ресурсозатратність виробництва;

- консервативний технологічний уклад;
- обмеженість платоспроможності суб'єктів внутрішнього ринку;
- недостатня потужність фінансово-кредитної системи;
- значне податкове навантаження;
- недосконале нормативно-правове забезпечення.

Джерелами фінансового забезпечення розвитку промисловості в Україні є:

- власні кошти підприємств і організацій, одержаних за реалізовану продукцію, товари, послуги;
- кошти державного і місцевих бюджетів;
- інвестиційні ресурси;
- кредитні ресурси.

Згідно із функціональною класифікацією видатків бюджету витрати на розвиток промисловості включають такі групи витрат:

1) паливно-енергетичний комплекс:

- вугільна галузь та інші галузі з видобутку твердого палива;
- нафтова галузь;
- електроенергетична галузь;
- інші галузі паливно-енергетичного комплексу;

2) інша промисловість і будівництво:

- промисловість з видобутку рудних і нерудних корисних копалин;
- обробна промисловість;
- будівництво;
- відтворення мінерально-сировинної бази.

Державна підтримка розвитку промисловості передбачає стимулювання їх економічного зростання, що є однією із функцій держави. Динаміку видатків зведеного бюджету України на розвиток промисловості подано у таблиці 1.

Дані таблиці 1 вказують на поступове зростання обсягу ВВП у фактичних цінах в період 2004-2008 рр. з 345,1 млрд. грн. до 949,9 млрд. грн., темп зростання складає 2,7 рази. Видатки зведеного бюджету України на

промисловість у даному часовому періоді також зростають, за винятком 2005р., з 4,8 млрд. грн. до 16,2 млрд. грн., або у 3,3 рази.

Таблиця 1

Динаміка видатків зведеного бюджету України на промисловість та їх частка у ВВП в 2004-2008 рр.*

показники	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
ВВП, млрд. грн.	345,1	424,7	544,1	720,7	949,9
Видатки зведеного бюджету на промисловість млрд. грн.	4,8	4,2	5,8	8,4	16,2
Питома вага видатків зведеного бюджету на промисловість у ВВП, %	1,4	1,0	1,1	1,2	1,7

* джерело: Статистичні щорічники за 2005 – 2008рр.

Очевидно, що темпи зростання видатків бюджету на розвиток промисловості є значно більшими за темпи зростання ВВП. Питома вага видатків зведеного бюджету України на промисловість є незначною та коливається в часі. Так, у 2005р. у порівнянні з 2004р. частка зазначених видатків зменшилася на 4 відсоткових пункти. З 2006р. починається поступове зростання цього показника і у 2008р. він уже становив 1,7 %. Однак, питома вага видатків зведеного бюджету держави у розмірі менше 2 % ВВП є мізерною та не передбачає ефективного стимулювання економічного зростання країни.

Видатки на розвиток промисловості відображаються у розрізі підрозділів бюджетної класифікації за функціональною, відомчою та програмною класифікаціями. Суми видатків, передбачені зведеними балансами доходів і видатків підприємств і включаються до відповідних бюджетів, затверджуються у встановленому порядку і фінансуються через головних розпорядників коштів.

В залежності від стратегічних і тактичних пріоритетів бюджетної політики держава застосовувала різні форми впливу на економіку: надання субсидій підприємствам і організаціям, здійснення державних інвестицій, бюджетне фінансування галузей, що визначають науково-технічний прогрес, досягаючи при цьому відповідних змін економічних пропорцій. Форми

державної фінансової підтримки промисловості постійно змінюються, що обумовлено змінами соціально-економічної та політичної ситуації в країні. Так, у 2001 – 2003 рр. державне фінансове забезпечення розвитку промисловості відбувалося шляхом надання прямого бюджетного фінансування окремим галузям, підприємствам і організаціям, а також зростанням кількості підприємств, яким надавались пільги з оподаткування за умови використання вивільнених фінансових ресурсів на техніко-технологічне оновлення виробництва.

Починаючи з 2004 р. із метою ефективного використання бюджетних коштів в умовах обмеженості фінансових ресурсів, які держава здатна спрямувати на економічне зростання, широкого застосування набуває програмно-цільовий метод планування та виконання бюджетів. Бюджетні кошти на розвиток промисловості спрямовано на реалізацію науково – технічних програм за пріоритетними напрямками.

Метою запровадження програмно-цільового методу при фінансуванні промисловості є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання на основі визначених цілей і результативних показників. Програмно-цільовий підхід передбачає державне фінансування промисловості в розрізі бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів, що включає визначення загальної мети кожної бюджетної програми на довго – й середньостроковий періоди; цілей і завдань програми на короткостроковий період, видів і напрямів діяльності, яка забезпечує реалізацію програми. Зазначений підхід щодо бюджетного фінансування промисловості ґрунтується на ретельному аналізі необхідних і можливих бюджетних ресурсів для фінансування програми у плановому і наступних роках та отримання від реалізації бюджетної програми очікуваного результату.

Однак, аналіз ефективності використання бюджетних коштів останніх років в Україні свідчить про недосконалість переважної більшості діючих державних цільових програм, прийнятих без врахування їх актуальності і

важливості. Як правило, заходи, передбачені державними програмами, є нечіткими, без визначення конкретних обсягів фінансових ресурсів на їх реалізацію, окремі з них дублюються в інших державних програмах. Така практика призводить до неузгодженості між державними цільовими програмами і бюджетними програмами. Державні цільові програми, на виконання яких держава протягом значного часу спрямовувала бюджетні кошти, по завершенню терміну їх дії, як правило, не досягають своєї мети, тобто, кошти, витрачені на реалізацію таких програм, витрачаються неефективно.

З метою ефективності використання бюджетних коштів, спрямованих на підтримку розвитку промисловості України та забезпечення зростання її виробничого потенціалу необхідно:

- 1) розробити проект Концепції державної промислової політики та забезпечити її реалізацію стосовно підприємств, які неефективно працюють;
- 2) здійснити технологічні та організаційні перетворення на підприємствах, що не підлягають приватизації, з максимальною орієнтацією їх діяльності на виконання державних програм;
- 3) визначити найбільш важливі сегменти регіональних промислових комплексів та сформулювати на цій основі відповідні інвестиційні зони для залучення приватного капіталу у їх розвиток;
- 4) забезпечити на загальнодержавному рівні проведення ефективної приватизації промислових підприємств з метою підвищення продуктивності їх роботи і потенціалу промислового комплексу в цілому;
- 5) сприяти розвитку виробництва високотехнологічної продукції та послуг на інноваційній основі, підвищення рівня наукового забезпечення розвитку галузей та інноваційної активності промислових підприємств.